

Ur *Mullvaden* 6/71
 Kenth-Åke Andersson

Vad är en sovjet?

Vi hörde för ett tag, sedan en ledande medlem i KFMLr på ett mötte gå i polemik mot "trotskismens" syn på revolutionen. Makten skulle inte, menade han, ligga i händerna på "diverse råd" utan den skulle utövas av partiet ensamt. Den föraktfulla ton han använde om arbetarråden, säger tillräckligt om hur långt stalinismen avlägsnat sig från teorin om arbetarråden, SOVJETERNA. Ty den sovjetiska traditionen har totalt begravts av stalinismen, dessa byråkrater för vilka själva ordet sovjet uppväcker våldsamma aggressioner. Vem som helst kan titta leninismens programmatiska skrifter, eller läsa igenom deras tonvis av intetsägande och själlösa manifest; ingenstans kommer han att finna ett positivt omnämnande av sovjet eller arbetarråd. Om de någonsin omtalas är det som "kontrarevolutionära", "småborgerliga", etc.

Det är en avgrund mellan den stalinistiska uppfattningen och den som bolsjevikerna en gång förde fram. För var det inte bolsjevikerna som gjorde revolution under parollen "All makt åt sovjeterna"? Och var det inte samma bolsjevik som omedelbart efter revolutionen döpte om Ryssland till Sovjetunionen? Och vad säger. Lenin i "Aprilteserna" 1917 om sovjeternas roll i revolutionen?

Inte en parlamentarisk republik ... utan en republik av arbetar-, lantarbetar- och bondedeputerades sovjeter i hela landet, nedifrån och upp.

Avskaffandet av polisen, armén och ämbetsmannakåren. (Dvs. den stående arméns ersättande med allmän folkbeväpning).

Alla tjänstemän, som genomgående skall vara valda och när som helst kunna avsättas, skall erhålla en avlöning som inte överstiger en kvalificerad arbetares genomsnittslön.

Det är helt klart att bolsjevikerna inte tänkte sig sovjeterna som någonting specifikt ryskt, något tillfälligt i den politiska situationen 1917. I sitt tal vid Kominterns första kongress 1919 förklarade Lenin:

"Ännu en gång har det visat sig att den proletära revolutionens allmänna förlopp är identisk över hela världen. Först sovjeternas spontana, elementära inrättande, sedan deras utvidgning och utveckling, därefter framträdandet i praktiken av frågan: sovjeter eller konstituerande nationalförsamling (eller med andra ord, borgerlig parlamentarism), total förvirring bland överhögheten och slutligen proletär revolution."

Vad Lenin här skisserar är en övergångsstrategi, där arbetarklassen i en revolutionär situation upprättar sina egna maktorgan, vilka existerar sida vid sida med den borgerliga diktaturen (dubbelmakten), och sedan blir maktorganen i den proletära demokratin. Lenins ord om sovjetorganens allmänna, världsomspännande karaktär har till fullo bekräftats av historien. Det har troligen inte existerat ens en tillstymmelse till en proletär revolution i världen, där sovjeterna inte har dykt upp. Sovjeternas uppkomst och styrka har ofta varit en direkt mätare på revolutionens mognad och politiska förutsättningar. Också i Sverige växte det fram arbetar- och soldatråd på ett tiotal platser under "potatisrevolutionen" 1917-18. (Vi skall återkomma till detta i ett senare nummer).

Partisanförlaget har nu givit ut en antologi redigerad av Ernest Mandel, *Arbetarkontroll, arbetarråd, arbetarstyrelse*. I denna antologi går det att studera sovjetsystemets generella karaktär. Den innehåller ett brett urval av konkreta studier över dubbelmaktssituationer och sovjeternas framväxt; den spänner från de rudimentära formerna för arbetarmakt i Pariskommunen, via Oktoberrevolutionen och den tyska revolutionen 1918 till de moderna

erfarenheterna (Kina, Spanien 1936, den jugoslaviska varianten, sovjeternas återkomst i revolutionerna i Ungern och Polen 1956 och i Frankrike maj 1968). Antologin innehåller vidare ett axplock ur de ganska få, relevanta teoretiska texterna om arbetarkontrollen och sovjetsystemet. Ty tyvärr saknas det fortfarande en fullständig teoretisk redogörelse för sovjetsystemet. Lenin hade planerat att i "Staten och revolutionen" lägga in ett kapitel om "Erfarenheterna från de ryska revolutionerna 1905 och 1917", men detta skrevs aldrig. "Den politiska kris, som föregick oktoberrevolutionen 1917 'hindrade mig' ". Man kan bara glädja sig över ett sådant 'hinder'. Förvisso, men det är synd att Lenin inte senare hann fullborda "Staten och revolutionen", och sammanfatta de revolutionära erfarenheterna av sovjetsystemet. Kamrat Mandels sammanställning av materialet är en förutsättning för sovjeternas återupptäckande och för en teoretisk bearbetning av arbetarrådets roll i revolutionen.

Statens klasskaraktär

Vilken betydelse och vilka fördelar har då sovjeten i den proletära revolutionen? Svaret ligger på flera plan.

Det ligger i sakens natur att varje statsapparat är ett organ för att tvinga på medborgarna en gemensam vilja; den är ett vålds- och undertryckningsinstrument. Varje klass samhälle har behov av en statsapparat vars uppgift är att hålla samman de stridande klasserna och genom våld eller med kompromisser lösa de konflikter som uppstår. Staten står alltid i den härskande klassens tjänst. Men denna klass har skilda fysiologier i olika samhällen. Den kan bestå av en liten klick, som kontrollerar alla produktionsmedel och mot sig har en överväldigande skara egendomslösa. Den kan också inom sig ha olika skikt med olika grader av ägande, och med olika grupper av underordnade som fyller viktiga funktioner i det ekonomiska och politiska livet. För att denna skall kunna hållas samman är det viktigt att dessa skilda intressen debatteras, analyseras och vägs mot varandra, utan att det kommer till öppna konflikter.

Detta förhållande är det normala i de samhällen som domineras av ett kapitalistiskt produktionssätt. Förutom den lilla skaran monopolkapitalister har härskande klassen underordnade grupper såsom mindre företagare, byråkrater, teknokrater, polis, vissa intellektuella etc.

Parlamentarismen har visat sig vara den idealiska formen för kapitalismens statsapparat. Den förenar möjligheten av en öppen debatt i den härskande klassens intresse med en viss byråkratisk tröghet som omöjliggör ett inflytande från massorna. Genom sina demokratiska ritualer, genom sina valjippon och sin demagogiska retorik fungerar den som en ideologisk förtryckare av arbetarklassen och som ett instrument för borgerlig propaganda. Folket väljer "sina" representanter på valdagen. De väljs för en längre tidsperiod (3-4 år) och valet kan inte återtas däremellan (utom i extrema fall). Valet är över. Dörrarna stängs. Myglet kan börja.

Naturligtvis råder det inte parlamentarism i alla kapitalistiska samhällen. Men även avvikelserna är historiskt förklarliga. De uppträder oftast i två situationer: Den ena är svagt utvecklade kapitalistiska samhällen, där betydande rester av det feodala produktionssättet fortfarande finns kvar, och kampen mellan feodalherrar och bourgeoisie inte är bilagd. Den andra är i de mest utvecklade kapitalistiska samhällena, där det bräckliga jämviktsförhållandet inte längre är relevant och där monopolkapitalet strävar efter att upprätta sin totala diktatur, fascismen.

Varje klassamhälle har sin specifika statsform. Det går inte att flytta ut denna politiska överbyggnad och placera den i någon annan samhällsformation. Parlamentarismen är otänkbar i ex.vis medeltidens Europa eller renässansens Italien. Lika otänkbart är det att man skulle kunna "ta med sig" parlamentarismen in i socialismen, såsom revisionisterna (ex. vis Vpk) vill med sin paroll om "den parlamentariska vägen till socialismen".

Proletariatets stat

Ty vad kännetecknar statsformen under proletariatets diktatur? Enligt marxismen innebär det kommunistiska samhället ett klasslöst tillstånd. Med andra ord: det existerar ingen särskild statsform under kommunismen, staten har dött ut. Omvandlingen från kapitalism till kommunism kräver en övergångsperiod, proletariatets diktatur, då det fortfarande existerar en statsapparat, som garanterar och kontrollerar denna övergång. Men detta är en statsform som redan i sitt bildande är i utdöende.

Hur kan detta; ske? Genom den proletära revolutionen strävar man efter att engagera alla i landets styre, ”att göra alla till byråkrater och därmed ingen till byråkrat” för att citera Lenin: Den stämde armén ersätts med allmän folkbeväpning, polisen med arbetarnas ordningsvakter och byråkratin försvinner efterhand genom ett ”roterande” system, möjligheter till ständiga nyval och genom att privilegierna försvinner. För att åter citera Lenin: vi får ett tillstånd där t. o. m. en kokerska kan sköta de allmänna angelägenheterna.

Självklart kan ett så tungt system som den borgerliga parlamentarismen inte överflyttas och klara dessa funktioner. Ty hur skulle den kunna klara det med sina val vart tredje/fjärde år och sina dagliga intriger och sitt smussel i korridorerna? Det är här sovjeterna kommer in i bilden.

Redan i Pariskommunen gjordes de första erfarenheterna av den nya statsformen. I sina analyser fastslog Marx tre grundläggande principer för de framtida proletära revolutionerna: ingen vald representant skall ha högre lön än en arbetare, han skall närsomhelst kunna avsättas, armén och polisen upplöses och ersätts med allmän folkbeväpning.

Nästa viktiga steg togs under den ryska revolutionen 1905, då den första sovjeten bildades. Därmed gavs möjligheten att engagera alla arbetare i revolutionen. På varje arbetsplats bildades kommittéer (vilka i senare revolutioner utvecklats till fabriksråd, som övertar förvaltningen av företagen) valda av arbetarna. Dessa lokala enheter var i sin tur representerade i stadssovjeten. Dessutom fanns det möjlighet för olika sociala skikt att välja egna sovjet, ex. vis. bondesovjeter och soldatråd.

Sovjetsystemet existerade endast i rudimentär form och under kort tid i revolutionen 1905. Men då tsarismen störtades i februari 1917 växte det fram sovjeter som svampar ur jorden över hela Ryssland. I varje fabrik, i varje stadsdel, i varje stad, i varje by, i varje region skapades sovjeter, som bands samman till ett finmaskigt nät genom sovjetkongresserna.

Sovjetsystemet byggde på ”rotationen” dvs. principen att de valda representanterna successivt skulle ersättas av andra, och att professionalism skulle bekämpas. Vidare fanns det möjlighet att omedelbart återkalla en representant som misskötte sitt uppdrag eller förfäktade en annan politisk uppfattning än den hans väljare hade. Genom denna extrema rörlighet kunde sovjeterna omedelbart återspegla massornas politiska uppfattning och de snabba skiftningar som sker under en revolutionär period.

Det rådde ett absolut förtroende mellan sovjeten och massorna. Alla deltog på ett eller annat sätt i dess verksamhet, alla bidrog till debatten och underordnade sig besluten på ett disciplinerat sätt. Sovjeten var klassmässig, dvs. den representerade endast de arbetande massorna och byggde inte på någon abstrakt princip om ”allmän” rösträtt (den gav inte rösträtt åt bourgeoisin). Sovjeten är den högsta och mest utvecklade av alla statsformer som någonsin existerat. Och samtidigt bär den inom sig fröet till det stats- och klasslösa samhället.

Det är självklart att bolsjevikerna som goda revolutionärer skulle se det storartade i sovjetsystemet och lägga den som grund för den proletära diktaturen. Det är lika självklart att den byråkrati som efterhand utvecklades inom Sovjetunionen skulle sky arbetarråden som pesten och göra allt för att häva deras existens. Stalins författning 1936 upphävdes sovjeternas

klassmässiga grund och idag återstår ingenting av sovjetsystemet. Det är också självklart att stalinisterna måste söka begrava och skyffla undan det internationella proletariats erfarenheter av sovjeterna. Ty arbetarrådets existens är ett hot mot byråkratin. Mandels bok är en möjlighet att nu återerövra den bolsjevikiska traditionen. Arbetarkontroll, arbetarråd och arbetarstyre.

K. Å. A.